

Dissertatio medica inauguralis de haemoptoe

<https://hdl.handle.net/1874/340692>

14

EXERCITATIO MEDICA
INAUGURALIS,
DE
HÆMOPTOE,

QUAM
ADSPIRANTE SUMMO NUMINE
Ex auctoritate Magnifici D. Rectoris,

D. JOHANNIS van MUYDEN,

Jur. Utr. Doct., ejusdemque Facultatis in Illustri hac Academia
Ultrajectina Professoris Ordinarii, Dignissimi
NEC NON

*Amplissimi Senatus Academici consensu, & Alme
Facultatis MEDICÆ Decreto,*

PRO GRADU DOCTORATUS,
Summisque in MEDICINA honoribus, & Privilegiis
ritè, ac legitimè consequendis.

Eruditorum Examine subijcit

CORNELIUS van SCHAGEN, Amstel-Batav.

Ad diem 4. Julii horà locoque solitis.

TRAJECTI ad RHENUM,

Ex Officina FRANCISCI HALMA, Academiæ
Typographi, clō lōc Lxxxvii.

VIRIS CONSULTISSIMIS AMPLISSIMIS,

D. CORNELIO S'GRAVESANDEN,

M. D. Urbis Delphensis Senatori nuper Judici, Anatomes & Chirurgiæ Prælectori, Practico expertissimo, felicissimo &c. Patruo meo ætatem colendo.

D. ABRAHAMO van CLEEF, J. U. D.

olim apud SCHIDAMENSIS PRÆTORI vigilantissimo strenuissimo hoc tempore Senatori gravissimo &c. avunculo meo usque venerando.

D. ARNOLDO SLAGTOE,

in Civitate Delphæsi Senato ripudentissimo, jam Consuli amplissimo celeberrimo &c.

D. ABRAHAMO vanden VELDEN,

Ecclesiæ Reformatæ quæ apud Delphenses colligitur Presbytero piissimo, Notario fidelissimo accuratissimo &c.

Curatoribus meis de me quam optimè meritis.

D. JOANNI van OOSTERWYCK,

Societatis Indicæ Orientalis aliquando negotiatori in Regno Bengalensi, nunc Procuratorum Sacrarum ædium apud Amstelodamæos Collegæ, ut & mercaturæ, quæ in mari mediterraneo exercetur, directori vigilantissimo &c. Cognato meo conjunctissimo, amantissimo.

D. JACOBO VALLAN, M. D.

in celeberrima hac Ultrajectina Academia prax. & Institut. Med. Professori Ordinario, Practico exercitatissimo versatissimo &c. Præceptori ac Promotori, dum Spiritus hos regit artus, suspiciendo.

Theses hæc

Offert & dedicat

CORNELIUS van SCHAGEN.

Auctor.

LECTORI S.

Dubius omnino dudum hæsiti, quamnam potius materiam doctoratus gradus obtinendi causa ventilandam conscriberem, quum tot & Sermomonis elegantius, & summa circa artem Medicam cognitione nitentes CANDIDATOS omnia ferè morborum genera & publice & privatim Viris doctis exhibuisse conspicerem: præterquam quod etiam innumerabilem fere numerum gravissimorum auctorum omni genere literarum instructissimorum in omnium manibus versari scirem, qui & olim praxin Medicam exercuerunt publicisque momimentis consignarunt, atque jam quoque existunt plurimi, qui praxin artis nobilissimæ excolentes, observationes suas typis dederint: adeo ut animo fere despondeam, quodnam potissimum subiectum mihi eligerem explanandum, nam certissimum est, & jam ad miraculum usque, & morborum Theoreiam & Therapeiam tam accurate esse traditam, ut nil insuper à tyrone, præsertim ruditer tantum in hisce exercitato adjici possit, quod ullam mereatur laudem, adeo ut omnia quæ proposuero forsitan ex aliis hausta & mutuata videri possint: verum enim vero quum hæc jam rerum mearum conditio sit, nullam me utilius arripere posse materiam duxi, quam quæ in Praxi frequenter occurrat, difficiliorisque quodammodo esset curationis, ut aliquando ad eam me accingens subsidariis militibus ad terribilem hunc hostem profligandum essem instructus. Itaque mihi sumsi Hæmoptoem, morbum hisce in oris satis frequentem & curatu per quam difficilem, in qua examinanda si quid laude dignum præstitero, bene erit, sin minus adscribat hæc æquus lector ingenio meo parum subactò & exculto, cetera æqui bonique consulat. V A L E.

EXERCITATIONIS MEDICÆ
INAUGURALIS,
DE
HÆMOPTOË.

THESIS I.

Hæmoptoën itaque aggredior, cujus vocabulum latè quidem sumptum, omnem sanguinis à quacunque corporis parte procedentis per os excretionem denotat, sive ille à faucibus, sive à capite, sive à ventriculo aut similibus ori cohærentibus partibus proveniat: proprie tamen loquendo *ejec-tionem sanguinis per os, ori à pulmone, aut parti-bus saltem thorace contentis, indigitat*, ut docet Gal. I. I. de Crisibus Cap. v.

II.

Licet vero hic varias sputi sanguinei differentias recensere possem, tum ratione variarum caussarum, tum ratione ipsius sputi scil. quod sit magis minus acre, tenue, parcum, copiosum, grumosum, sincerum vel aliis humoribus admixtum, tum quod, quandoque certo tempore & interpolatis vicibus, quandoque alio modo effusum sit & sic porro: attamen paucas tantum, sed maximè notabiles proponam, ceteras ad diagnostica signa ablegans, ne in posterum easdem repetere opus habeam: differentiarum
autma

I N A U G U R A L I S.

autem imprimis hic notandæ sunt, 1. è quibus vasis, & quomodo lasis, sanguis effundatur. 2. Quibus in locis colligatur. 3. Quotuplicibus modis per os excernendus ad illud feratur.

I I I.

Sed antequam me ad hujus morbi explanationem accingam, requiri videtur, ut quidem quam paucissimis potero verbis pulmonis texturam ob oculos ponam: verum enim vero, ne in nimiam molem excreseat hæc disputatio, potius duxi lectori oculatissimum Malpighium, omnium semper sermone celebrandam, indigitare, ex quo facile sibi ad intelligendam hujus morbi naturam sufficientia hauserit. Sicco igitur pede tenuissimam hanc pulmonis constructionem transiens, priusquam ulterius provehar, eruendi sunt modi, quibus apertio vasis excitari solet: statuuntur vulgo ab auctoribus tres species: quarum prima *ἀνασφύουσις* audit: i. e. ubi sanguis per aperta nimis vasorum orificia effluit, quam tamen sine vasis ruptione considerant auctores. Altera est *σπασμὸς*, cum sanguis sub forma suanguinis per tunicas vasorum dilatatas effluit: qui tamen modus mihi vix videtur concedendus propter varias & copiosissimas vasorum tunicas sibi invicem incumbentes: nam ferè incredibile est poros hos ita convenire, ut sanguis tanquam sanguis per hos eliminetur: licet sæpe sudor aut sanguine ichoroso leviter tinctus, aut a colore vestis aut indusii coloratus specie transudati sanguinis nobis imponat: tertia est *διάρρηξις*, quæ est apertio vasis in medio, sive ea fiat per *πύξιν*, ruptionem, sive *διάρρηξιν*: i. e. erosionem. Eo lubentius hos vasorum apertionis modos adjunxi, quia in explicandis causis maximè usui sunt futuri, & ne aliquoties de iisdem mentionem injicere cogar.

I V.

Dixi commate II. attendendum primo esse, è quibus vasis & quomodo lasis, sanguis effundatur: quantum igitur ad vasa, putem in hæmoptoë potissimum ex arteriis thorace contentis sanguinem effundi, tum quia velocissimo in iis motu fertur sanguis, tum quia arteriæ omnes à latiore initio incipientes, in extremitates tenerrimas & angustissimas terminantur; unde m. f. vehementi cordis actione propulsa, constringentibus etiam sese musculosis arteriarum tunicis, rapidissimo motu ad angustias horum vasorum fertur, quas si minus aptas repererit, quæ huic motui resistent, variis modis læ-

6 EXERCITATIO MEDICA

dere potest: non autem tam facile affici posse venas patet, & ex eorum conformatione, & ex sanguine tarduis in iis moto: nam venæ omnes ex angustissimis principiis originem suam ducentes, atque in capaciorem alveum protensæ, nullam sanguini præbent resistantiam, cumque placidissimo lapsu ad vitæ fontem redire sinunt: neque sanguis tam celeriter, (ut mea quidem fert sententia) in venis protruditur atque in arteriis, quoniam per varias ambages vasculorum & tubulorum carnis actus, varia in iisdem reperire potest offendicula, quibus ejus motus aliquomodo inhibeatur: præterquam quod etiam multas particulas motum suum facilitantes huic vel illi parti suo in transitu suppeditaverit, tum quam plurimos spiritus sanguinem in motu suo & debita crassi conservantes perdidit, atque etiam tandem magnam partem vehiculi sui, feri viz insensibile transpiramentum constituentis, foras amandarit. Nollem tamen is esse, qui neget unquam ita lædi venas, ut etiam sanguinem suum non effundant & ita Hæmoptoën efficiant, quum ab altera opinione contra hanc sententiam stent & ratio, & experientia: Ne jam de ratione dicam, quoties testantur Practici Celeberrimi sanguinis sputum obortum fuisse à casu, vulnere, contusione, aut aliqua alia vi externa, solutionem continui producente, & sanguinem ex receptaculis suis excludente? utique ille ictus aut casus eadem facilitate & venam & arteriam lædere potest.

V.

Paucula hæc de quibus *vasis affectis* suffecerint: nunc examinandum venit *quomodo vascula lædantur*: sed hæc ultro in conspectum venient, dummodo affectus hujus causam proximam investigem, *quæ est apertio vasis sanguinei sive venæ, sive arteriæ*, cujus apertionis varios modos videre est §. III. Remotiores sive procatarcticae causæ sunt, *quicquid apertionem vasis sanguinei producere valet*, suntque vel *προφάσεις*, vel *ἀφορμαί*: illæ locum habent in constitutione corporis, vel quantum pertinet ad sanguinem, vel quantum pertinet ad partes solidas: hæc in rebus N. N. vulgo dictis: quantum ad sanguinem, ille peccare potest, vel qualitate, vel quantitate: ad qualitatem sanguinis vitiatam referendum est sputum sanguineum, quod originem habet à sanguine minus acri, falso, tenui, ut patet in scorbuticis, phthisicis, bilioso, vehementius & inordinatius, sive à causa externa sive interna moto, quo etiam referenda est juvenilis ætas, teste divino Sene Aph. xxix. S. IIX. etenim sanguis tenuior acriorque existens vasculorum oscula referat exedit, aut alio quovis modo

do vasis rupturam excitat : videtur è contra etiam fieri posse à sanguine nimis crasso & ad coagulandum prædisposito, scilicet ubi non satis commode propter sui crassitiem à venis recipi potest, facile in angustiis heret, ibique moras nectens acrior fit, eroditque vascula tenerrima, vel ab insequente sanguine à tergo impulsus ruptionem efficit, atque ita extravasatus per os excernitur.

V I.

Ratione sanguinis quantitate peccantis, hæmoptoen oriri posse (licet vix putem à sola plethora vas aliquod rumpi) affirmare quotidiana experientia videtur, qua constat in plethoricis quibusdam, vel scæminis, quibus ob conceptum menses non expurgantur, vel ab aliis causis sistuntur, malum hoc produci, & quidem circa ullam aliam noxam insequentem, si oscula modo sponte sese recolligant & ocludantur; quod etiam instantibus mensibus sequiori sexui evenire quandoque testatur expertissimus Platerus pag. 623. Tom. 3. Eadem quoque ratio obtinere videtur in iis, quibus suppressa est evacuatio feri, sudoris aut cujusvis humoris, in quibus frequens admodum hoc malum est. Statuunt nonnulli Auctores gravissimi sæpe Hæmoptoën originem suam debere Pleuritidi suppuratæ, Empyemati, aut aliis vasorum in pectore læsionibus & reserationibus, ubi materia quædam in thoracis cavitate collecta, à pulmone imbibitur, & sic per os excernitur; quod fieri potest, dummodo illud verum sit quod tradit accuratissimus Walæus, se invenisse pulmonis poros ita patulos, ut pisum viridem admitterent.

V I I.

Dixi superius §. v. etiam *σποφάσεις* ad partes solidas pertinere, in quibus notanda est pulmonis indispositio, sive hæreditaria, sive tempore acquisita, quam adverto secundum vascula copiosissima, & vix aliis membranis aut involucris, quibus ab externis injuriis defendantur, tecta, nimis tenera & gracilia, vel laxa nimis & humida, quo fit ut eorum oscula dehiscant, & sanguinis circuitum interrumpant, vel denique frigore nimis corrugata & constricta, unde cruorem minus expedite transmittunt, qui tunc stagnans vascula distendit, quæ amplius cedere nescia aperiuntur, atque ex eorum osculis erumpit. Recte etiam notat Clariss. Willisius Hæmoptoën ex osculis glandularum, quibus unguosus humor ad tracheæ superfici-

perficiem internam lubricandam expellitur, nimium relaxatis originem ducere posse, videlicet post catarrhum acriorem, à quo hæc vascula partim eroduntur, partim magis laxantur, adeo ut facile sanguis, licet copia minori, si non purus, saltem sputo admixtus, subsequatur. In genere porro præ aliis partibus ad hunc morbum suscipiendum prædispositus est pulmo, quia est corpus admodum membraneum, vesiculosum & tenerum, adeoque facile irritabile, tum ab externis, tum à sanguine nimis acri, aut viscido nimis ebulliente, & vesiculosam hanc substantiam vellicante, quo vi quasi in pulmonem irruit, sputumque sanguineum caussatur.

V I I I.

Atque ita præcipuis & maxime obviis caussis, quæ ad *σφοδράσις* spectant, enarratis, converto me ad *ἀφροσιάς*, quæ in immoderatione & abusu rerum N. N. quærendæ: ita ad ambientia referendus est aër, vel calidior, quo sanguis valde effervescit & vim infert pulmonis vasculis, vel frigidior, quo supprimitur seri evacuatio, quod acre factum erodit, nimia copia retentum, rumpit vascula: quod diligentissima Hippocratica observatio docet, quæ notat hyeme flante Borea frequenter accidere Hæmoptyses. Vide de his §. vi. Animadvertit quoque colendus meus præceptor D. Jacobus Vallan Hæmoptoën ortam fuisse, ex diuturna mansione sub aquis: idem etiam obtinet in iis qui admodum frequenter Thermarum usui indulgent: ad cibum & potum pertinent alimenta piperata, aut aliis calidioribus aromatibus tum aceto, sale condita, vina generosa, sp. vini, aquæ ardentes, assumta venena etc. quæ m. f. in furorem agunt: ad motum & quietem exercitia nimia, immodica, vociferationes, saltationes, tusses, vomitus, sufflationes, ut ex, quas tubicines edunt, spiritus violenta retentio, summus deijciendi, pariendi, mingendi conatus: facile etiam hoc malum iis accidit, qui operam suam collocant in volvendis, tollendis, aut alio modo loco suo dimovendis oneribus, ut refert Platerus 627. b. Tom. III. ubi etiam Phthiſeos causam in lapicidis non deducit, ut viri quidam Celeberrimi faciunt, à pulvere lapidum scissorum in pulmone collecto, verum ab extravasatione sanguinis in organa spiritalia, dum quandoque magna saxa locis suis remonent. Deplorandum hunc affectum non raro producant vigiliæ & lucubrationes in multam noctem protractæ, quibus m. f. spiritibus suis exutus acrior & crassior fit, vasculaque aperit: ad excreta & retenta ablegantur solitæ evacuationes suppressæ, uti mensium, hæmorrhoidum, hæmorrhagiæ narium &c. ceterum haud infimum locum

locum occupant animi pathemata; quæ quandoque horrendos in œconomia animali edere effectus consueverunt, atque adeo conturbare m. f. ut sanguis qua data porta effluat: id quod frequenter à læsis pulmonum vasculis fieri per vulnus, casum, lapsum ab alto, compertum est: hunc denique in modum crediderim me satis ostendisse *quomodo & à quibus causis, vasa ledantur*. Plura qui desiderat adeat nunquam non laudandum Riverium & Willisium, qui satis accurate de hisce scripsere.

I X.

Nunc paucis mihi incumbit exhibere, *quibus in locis potissimum sanguis effusus colligatur*: quæ loca maximam partem esse putem asperam arteriam ejusque ramos per universam pulmonis substantiam diffusos: nam in hanc tanquam sentinam vapores & phlegmata deponuntur, ut simul cum aëre per expirationem expellendo foras projiciantur: potest quoque sanguis deponi intra vesiculas pulmonis orbiculares, ex quibus vix, nisi maximo cum conatu, educi potest; vel intra laringis cavitatem, vel paulo inferius circa intermedios ductus tracheales: verum horum omnium signa mox videbimus.

X.

Tandem perveni ad tertiam meam considerationem §. II. propositam, nempe *quotuplicibus modis sanguis per os excernendus ad illud feratur*: quæ propositio quum nil in se contineat, nisi diversarum cruoris per os excretionum species, quarum exacta cognitio magna curationis in hoc affectu pars est, non abs re alienum fore putem, si earum diagnostica signa proximè hisce subjiciam.

X I.

Itaque si à capite defluerit sanguis, ferè absque tussi (licet quandoque tussim leviolem moveat, ubi aliqua ejus portio in asperam arteriam inciderit) cum phlegmate & pituita mixtus, non floridus nec spumofus, ac major illius portio sreatu excernitur, defluxus & titillatio levis percipitur in palato, ut fere à catarrho fieri amat; oris palatum sordidum apparet & sanguine commaculatum: certiores magis hac de re reddimur, si eodem tempore manet sanguis è naribus, nam fere semper præcessit narium
 B hæmor-

hemorrhagia. A faucibus si prodeat sanguis, screatu absque tussi & aliquantulum nigricans expuitur. Ex summis asperæ arteriæ proveniens cruor, post levem in gutture titillationem, aliquemque caloris sensum, parva tussicula absque screatu, facile & fere insensibiliter in os ascendit: neque sanguis hic tam floridus, nec tam copiosus, quam si à pulmone sit: sin vero hujusmodi sanguinis extravasatio dormientibus eveniat, illis evigilantibus fere absque ulla molestia ore effluit. Qui vomitu expellitur, excretionis modo cognoscitur, estque copiosus nigricans, grumosus, quod ferè factum est à fermento quodam in vèntriculo latitante, sanguinem ibidem corrumpente. Qui ab Empyemate, Pleuritide suppurata aut similibus malis est, aliquantulum grumosus existit: licet autem hoc cognitu nonnunquam difficile sit, tamen conjectura poterimus assequi, ubi videlicet præsens est Empyema, vel Pleuritis, vel Peripneumonia aut similia mala, nullo alio pectoris vitio præcedente, quod ex signis læsarum partium cognosci potest. Si profluat sanguis ex gingivis, ut in scorbuticis obtinet, oculis fere patet, estque tenuis, falsus, & suctione vel ciborum contritione elicitur: verum proveniens ex vase majori circa medios pulmones dehiscente aut rupto, & ilico in bronchia erumpens, mox tussi concitata per os cum impetu & maxima copia spumofus expellitur, ut est in aph. XIII. s. v. adeo ut afflicti magis vomitu sanguinem ejicere, quam spiritu excernere videantur: sin vero cruor in vesiculosam pulmonis substantiam effundatur, hinc paulatim, quantitate minori per tussim profundam sæpiusque repetitam prolicitur & expuitur. Cæterum caussarum signa ex superius dictis facile hauriri possunt. Videnda nunc erit prognosis.

X I I.

In genere itaque Hæmoptoës curatio valdè suspecta habetur, semperque curatu difficilem esse quotidiana docet experientia, quæ etiam ratione confirmatur, quum nempe pulmonis actio in perpetuo motu consistat, nec quicquam magis obsit conjunctioni partium disjunctarum quam motus (nam ad illam quies & sedatio requiritur) hinc facile curandi difficultatem colligere possumus; quam mirum in modum auget ipsa pulmonis textura, quæ, ut Veteres putabant, non est aliquod parenchyma, sed innumerabilium vasculorum & membranularum congeries. cujus continuitas soluta, non tam facile consolidatur, ut quidem in aliis corporis partibus fieri solet: præterquam quod & vix credibile sit, vasorum disjunctiones
ita

ita accurate rursus sibi invicem annasci, ut non aliquo modo ibidem sistatur sanguis, unde facile punctiones, dolores, vel alia incommoda oriri posse concipio. Difficultatem curationis etiam aggravat, quod medicamenta haud integris viribus ad partem affectam pertingere queant, quod si possent longe fecilior sæpe foret curatio. Neque negligenda hic est mala curandi methodus dulcibus instituta, quæ partim tonum ventriculi prosterunt, partim sanguinis acrimoniam augent, in quo maxime culpandum est saccharum, quod in se continet acidum corrosivum à calce sæpius, qua purificatur, oriundum. Hisce ita perpensis, non immerito Trallian. dixisse: *puto haud novi, inquit, an aliud æque periculosum sit nobis, ut sanguinis excretio: non enim solum ipsum per se, dum immoderatam adfert evacuationem, enecare solet, sed plerumque origo ac causa esse solet diuturnorum ac calamitosorum morborum.* Præcipue, vomicæ, phthifecos, sputi purulenti etc. vid. Aph. xxv. S. iv. xv. S. vii. nihilominus curationis feliciter peragendæ spes affulget, quando sanguis minore quantitate & bona qualitate præditus expellitur, nec aliqua ipsius pars in corpore pulmonari remanet, quod ipsum inflammare, arrodere, aut ulcus in eo excitare valeat. Hæc evacuatio absque ulla graviore noxa aliquando fit, natura sanguinem superfluum per hæc loca amandante, ut notatum est in nunnulis mulieribus mensium suppressione laborantibus, & quibusdam in pulmone vulneratis, certis periodis sanguinem ex pulmone prorupisse. vid. Aph. 2. S. 1. si vero hoc frequenter contingat, augeaturque sanguinis excreti quantitas, lethalis non raro est ob magnam inopinatumque cruoris evacuationem sæpe insequentem, ita ut nullo modo cohiberi possit. Minus periculi minitatur in hominibus robustis & sanis, majus in phthificis, scorbuticis etc. qui, ut supra in causis innui, maximè ad hoc malum concipiendum sunt prædispositi. Major salutis spes apparet in illis qui leviter vulnerati sunt, quam quibus sanguis vitiosa quadam labe, & natura inimica qualitate obrutus est.

X I I I.

Missis ergo Theoreticis ad agenda accedo: quantum itaque ad hæmoptoes curationem. Sciendum aliam esse curam in, aliam extra paroxysmum: In paroxysmo hæ indicationes curativæ potissimum se offerunt: 1. Ut sanguinis affluxus ad partem affectam mitigetur; secundo apertio vasis claudatur. Extra paroxysmum primo cruor qualitate

peccans est corrigendus, ut & aliæ ad hunc affectum prædispositiones: secundo procurandum ne graviora sequantur mala.

XIV.

Ut primæ indicationi in paroxysmo satisfiat, mox (omnis enim mora hic noxia) dum sanguis adhuc in motu est, ad V. S. est confugiendum: sed quamnam institues, inquires, an evacuatoriam, an revulsoriam, an averforiam, an derivatoriam? quas species & distinctiones licet multi rideant; & tanquam futiles ex Medicina proscribant, tamen testibus quamplurimis gravissimis Practicis ita experientia confirmantur, ut, velint nolint; hæc iv. V. S. genera illis adversarii assentiri cogantur: fateor quidem omnem V. S. esse evacuatoriam, sed ubi respicimus ad varios mittendi sanguinis scopos, etiam hanc admittere debemus, quum hæc tantum copiam sanguinis imminuendæ gratia in quavis vena instituat: reliquæ autem tres species certam & determinatam partem, in qua vena aperiat, postulent: sed qui plura de his cognoscere velit adeat auctores. Hoc ergo in casu locum habebit V. Sectio, quæ quandoque revulsoria, quandoque averforia dicenda, partim ut sanguinis fervor cohibeatur, partim ut alio deductus aut quasi interceptus haud tanto impetu in partem læsam irruat; utramque hanc V. S. speciem diverso respectu brachium exhibere potest, unde malim secari venam in brachio illius lateris in quo punctio vel gravitas aliqua percipitur, & quidem per intervalla parca manu, nisi in corpore admodum plethorico quod non tam facilè debilitatur, quam in pede, aut alia parte, quia dicto in loco commodius fieri potest ob vasa majora vulgo, tum quia frequentissimè ex trunco descendente sanguis effluere putatur, quæ etiam conducit, etsi affectus abortus sit à solita quadam evacuatione suppressa, veluti mensium, ubi hæmorrhoides sunt oclusæ, quæ in consuetis aperiantur. Laudant etiam Auctores frictiones & ligaturas partium remotissimarum, tum cucurbitulas scarificatas scapulis aut dorso, vel ventosas unguinibus & hypochondriis applicatas: &c. terram figulinam cum aceto, oxycratum refrigerantia scroto admota subitam animi commotionem per terrorem excitatam, quam tamen, cum absque periculo & incerto eventu fieri non potest, vix conciliare debemus.

X V.

Necesse aliquando est, ut bis terve aperiatur vena, quod tamen cautè fiat habito semper respectu effusi vel abundantis sanguinis & virium ægri: si enim æger debilis sit, nullo modo ea iteranda, uti nec in constitutione admodum acri & scorbutica, sed tum potius, ut & post venam sectam res agenda est cardiacis secundi generis dictis, pertinacibus, testaceis, addendo ea quæ leviter adstringunt & traumatica sunt. (de quibus sequenti Th. videbimus) Nam Clarissimus Willisus observat in juvene scorbutica cachexia laborante, à venæ sectione auctum fuisse sanguinis sputum, mirum ab humoribus acrioribus & magis ebullientibus: nam quum sanguis frænum bilis sit, juxta Hippocr. hinc illo evacuato, bilis magis energiam suam exercuit, totamque M. S. in furorem quasi concitavit, qui sedari non potuit, nisi adhibitis circa brachia & crura ligaturis. In ipso quoque paroxysmo utiliter alvus clystere ducitur, quod longe majori cum fructu sit, quam si purgans aliquod exhibeatur.

X V I.

Ut igitur vasis apertio ocludatur, & cruoris æstus simul cohibeatur, fiant mixturæ ex aq. Portulac. Papav. Rhead. Prophylact. Corall. Sang. drac. in gutt. Terra sigillat. Lemnia. bol. Armena. lap. Hæmatit. Ocul. Cancror. Antimon. diaph. Tinctur. Anodyna. Laudan. Opiat. & similibus hypnoticis moderatis, quæ maximo cum fructu exhiberi solent, additis simul iis medicamentis, quæ leniter sudores & urinas movent, quod ultimum tamen tutissimum esse puto, nec auderem cum Celebris Hartmanno ad vehemens aliquod sudoriferum confugere, metuerem enim nimiam humorum commotionem, qui hic omnino sedandi & consopendi sunt: in quem finem etiam laudatur sequens mixtura à D. Deckers præscripta quæ

℞. aq. Plantag. ʒij.
 Cinamom. ʒij.
 Confect. Hiacynth. ʒjß.
 Acet. stillatit. ʒß.
 Corallor. rubr. pp.
 Flor Balauft.
 Sang. Dracon. a ʒß.
 Laud. Opiat. gr. iij.
 Syp. Myrtin. ʒj.

Misce & assumatur successive ex cochlear. Quam optime addidit expertissimus Vir Acetum stillatit: nam notandum est, multo melius operari lap. Hæmatit. sang. dracon. ubi hoc, vel spir. vitriol. in parva quantitate ipsi fuerit affusus. In eundem scopum commendantur Julapia, decocta, emulsiones, succulentæ herbarum expressiones, quorum formulæ copiosissimè apud Auctores exstant. Sic in paroxysmo agendorum ratione habita, accedo ad recidivam pejoraque mala præcavenda, sanitatemque magis magisque confirmandam.

XVII.

Hoc ut cum fructu fiat, inspiciendis erit §. VIII. in quo inter varia notata, ipsa M. S. excellit, cujus qualitas intra debitas naturæ facultates semper est conservanda, eique justa quantitas procuranda, ne quandoque in nimias effervescentias abeat, vasisque vim inferat. Præstat etenim per V. S. prævenire Hæmoptoen, quam ubi illa jam adest, sanguinis copia laborare. Utrique commode prospicitur, si V. S. & blanda purgatio interdum instituatur, quibus & materiæ peccantis pars evacuatur, & fæculentiæ sanguinis, quæ nonnunquam stupendas in humoribus turbas excitant, feliciter expelluntur: fieri hoc optime potest Ptisana laxante Riverrii, cujus in Tamarindis dosis erit imminuenda, si sanguis acidior est, & æger tussi vexetur, aut Rhabarb. in substant, adjectis ocul. cancror. sale prunell. &c. quod summis laudibus extollitur, nam sciendum est fortiora purgantia hic nullo modo convenire, quia vires ægri jam prostratas adhuc magis prosternerent aliaque mala auferent. Valde proficuum interrim erit singulis diebus manè & vesperi assumere pulverem, qui

- ℞. Antim. diaph.
 Ocul. Cancror. a ʒiv.
 Succin. præparat.
 Mastich. elect. a ʒj.
 Myrrh. rubr.
 Sal. Prunell. a ʒij.
 Lap. Hæmatit. ʒj.
 Tartar. vitriolat. ʒij.

Fiant Pulveres no. xvj. æquales: quibus optime sanguinis qualitas nature
 ini-

inimica corrigetur, & fervor si adsit contemperabitur. Possunt etiam ex his similibusq; pertinacibus in eundem finem formari mixturæ cum aq. Rosar. Plantag. Meliss. Tinctur. Corall. additis anodynis ex diascord. Laudan. Opiat. Tinctur. Opii. Caphur. Syp. Papav. utriusque additis subacidis &c. ut antea monui, ex quibus non leves successus se observasse testantur Practici. Hoc in casu & valde commendantur decoct. ex lignis, lac asininum, potus acicularum, limaces in lacte decoctæ, sed ad hoc validus admodum ventriculus requiritur, nam ejus tonum valdè prosternunt limaces, quod item de herbarum succis expressis notari velim. Optime decoquitur symphitum ex lacte: commendatur apozema Cydoniorum malorum cum melle, tum Polygani maris, feminum & florum urticæ, quod acres serositates valde temperat; quidem effertur in Cœlum laudibus Balsam. Sulph. cum ol. Hyperici, vel Balsam. Peruviano præparatus, qui si nimis calidus sit, sale Prunellæ temperari potest: conveniens admodum est sem. fraxini cum ocul. Cancr. mastiche succino &c. item syr. de symphycto Fernellii, Myrtinus, Portulacæ, tum mucilaginosæ & glutinosæ, albumem & vitellus ovorum, gum. Tragacant Arabic. Trochis de Carabe &c. ut autem impuritates & acres humores à pulmonibus deriventur commendat Celeber. Willisius Fontanellæ excitationem, quod hanc optimè præstare putat: ut tandem uno verbo dicam, eadem cura hic necessaria est, quæ Phthisi dicata est incipienti.

X V I I I.

Ne vero graviora sequantur mala, sedulo curandum, ne post cessantem jam paroxysmum aliqua sanguinis portio in pulmone remaneat, quæ acrior facta pulmonem erodere, vel alio quopiam modo afficere queat; quare nimis subitanea constrictio est vitanda, resque potius agenda erit Conserv. Ros. Rub. ficcæ. Rad. Glycyrriz. Trochis. Bechicis nigr. succo liquirit. simplici, composito, Terra Japonica frequenter & diu in ore retentis, ut ita medicamenti vis immediate cum aëre ad partem affectam devehatur. Reliqua fere huc spectantia §. sequenti recensebo.

X I X.

Sed omnia hæc frustra erunt, nisi vita prudenter & frugaliter instituat. Itaque in aëre perflato & puro vivat, non acuto, non nimis radiis

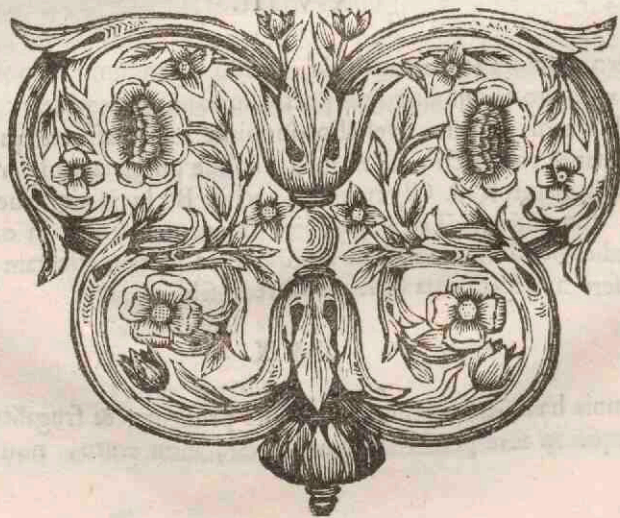

diis solaribus illustrato, aut odoribus imbuto, ne nares irritans sternutationem provocet: vitet cibos calidiores aromatibus, sale, aceto conditos, crassos, qui tamen in serosa & salina cacochymia conveniunt, sed è contra comedat parce, præsertim in cæna, extremitates ovium vel vitulorum ad molliem coctas, juscula consummata, caseum recentem parce salitum, oryzam, alicam cum passulis, quas sæpe quidam non ferunt, hordeata, fructus adstringentes, Cydonia mala, pruna sylvestria, refrigerantes herbas etc. quæ partim vasa rupta occludunt, partim malam sanguinis diathesin corrigunt. Abstineat afflictus à nimio vini potu, præcipue generosi, aquis ardentibus, sed bibat vinum rubrum modica in quantitate & potum dilutum: caveat sibi à nimia corporis exercitatione, vociferationibus, suspiriis imo de pectore ductis, retentione aëris longiore, à violenta rhedarum vectione etc. animum suum præterea bene regat, efferaque ejus pathemata compescat, nec se facile à cupiditatibus suis auferri sinat. Atque ita cum bono Deo cautè observatis circumstantiis homini laboranti pristinam valetudinem feliciter reddi posse putem, tamen

Non est in medico semper relevetur ut ager

Interdum docta plus valet arte malum.

F I N I S.

LAURUS APOLLINEA

Juveni præstantissimo

D. CORNELIO VAN SCHAGEN,

Cum in Doctoratus gradu ei ab illustrissima facultate Medica rite oblato summos honores consequeretur.

*Valis ubi festis resonat clamoribus æther
Percutit auratæ fila canora lyræ:
Ad vitreas Phæbus gradiens Aganippidos nudas,
Cum sua virgineos ducit in arva choros.
Talis ego justo jam nunc incensus amore
Adstringo numeris gaudia justa meis.*

*Sunt numeri fateor, sed non quibus alta merentur
Ingenii, atque animi robora celsa cani.*

*VALLANNUS mihi testis erit, quam sedulus arti
Obtuleris largâ thura Sabæa manu.*

*Sive erat exanimum squallens fætore cadaver
Lustrati propriis viscera quæque locis:*

*Quæ nitidâ disposta manu mirata juvenus
Sustulit, invidia facta fremente cano.*

*Sive fero oppressi languerent membra calore
Eger ubi Medicam multus anhelat opem,*

*Prospiciens, quo diva salus remearet in artus
Tramite, Presidium lene querentis eras.*

*O quoties vigiles abreptæ noctibus horæ
Pallade nocturnas discutiente moras!*

*O quoties puri tibi lecta volumina Celsi,
Et quicquid Grajo Cous in orbe docet.*

*Quod si forte dies letè celebranda veniret
Cessit ab annoso cura fugata mero:*

C

Tunc

Tunc dulces inter permixtos sepe sodales
Nos jocus & casti detinere sales.
Abstrusasque inter calices invenimus herbas
quæ possent summi sistere fata rogi.
Hæc ego dum memori, SCHAGENI, mente voluto,
Serta tibi impediunt fronde virente caput;
Sed quo Trajecti nunc dulcia mænia gaudent,
Assilit & streperis Lecca sonorus aquis,
Mox tota ingenium Germania cernet, & iram
Belli oblita brevi tempore rite colet.
Dum tu Treicio fumantia rura cruore
Perspicias & captos vincula ferre Getas:
Cæsareis ubi signa nitent præclara triumphis
Victricique audis prælia gesta manu.
Postea perdomitis ablata tropæa Gelonis
Miratus gravidos messe videbis agros.
Et pridem populata novo nunc mænia cultu
Florere Austriacæ conspicienda domus.
Danubium, & Rhenum & lati nominus Albim,
Quasque alias placidus saltus obumbret aquas.
Quid vel perpetuos medicato flumine fontes
Queis patet occultis abdita terra viis;
Vel memorem saturas ferroque, auroque latebras,
Et quæcunque tegit munera dives humus.
Inter tantarum positus miracula rerum,
Non potes antiqui non memor esse Laris.
Forsitam & dulci voto revolutus in oras
Lustrabis patriæ rura beata tuæ.
Felicem quem fata sinunt prelustria mundi
Cernere & in patrio consenuisse solo!
Sic ego te reducem Doctum volitare per ora
Prospicio, votis sorte favente meis.

J. TARGIER, M. D.